

Богдан ЛУЦІВ, Марія РИПКОВИЧ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Визначено важливість фінансового забезпечення розвитку туристично-рекреаційної сфери. Розглянуто окремі аспекти функціонування фінансово-кредитного механізму і на його основі дію фінансово-кредитних важелів впливу на розвиток туристично-рекреаційної сфери економіки України.

Ключові слова: *туризм, рекреація, фінансове забезпечення, фінанси, кредит, фінансово-кредитний механізм, фінансово-кредитні важелі.*

Важливим резервом економічного зростання регіонів України є наявність туристично-рекреаційних ресурсів, ефективно освоєння яких вирішує ряд соціальних та економічних проблем регіонального розвитку. Туристично-рекреаційна сфера Закарпатської області має значний потенціал, який сьогодні не використовується в повному обсязі з цілого ряду причин, основними з яких є: необлаштованість рекреаційних територій і об'єктів; нерозвиненість рекреаційної інфраструктури; відсутність належної конкуренції між суб'єктами господарювання у туристично-рекреаційній сфері, що знижує якість їх послуг.

Власне кажучи, забезпечення інноваційного розвитку національного господарства України, його входження у глобальне економічне середовище в якості конкурентоспроможного гравця, а також розвиток на цій основі його туристично-рекреаційної сфери безпосередньо залежить від науково-практичного вирішення проблеми розроблення і впровадження стратегії інноваційного розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону з відповідним фінансовим забезпеченням, що створить необхідні та достатні умови для радикальних позитивних зрушень як у туристично-рекреаційній сфері, так і в інших сусупутніх галузях та виробництвах.

Головною проблемою інноваційного розвитку туристично-рекреаційної сфери будь-якого регіону України є дефіцит фінансових ресурсів, зумовлений низькою інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних об'єктів, нерозвиненістю форм малого підприємництва, відсутністю глибоких ринкових перетворень, а звідси і можливостей застосування різних форм та методів фінансування, які надає ринкова економіка.

У цьому контексті важливість розвитку туризму для України виявляється в тому, що він виступає як засіб валютних надходжень, забезпечення зайнятості, збільшення внеску в платіжний баланс, зростання ВВП, диверсифікації економіки, зростання прибутків і підвищення рівня добробуту населення. Динамічний розвиток туризму здійснює мультиплікаційний ефект на інші галузі економіки, в яких активізується інвестиційна діяльність, створюються нові робочі місця, прискорюється обіг коштів. Разом з тим, туризм і рекреація є діяльністю, яка потребує наявності сприятливих економічних умов розвитку та залучення значних обсягів фінансових ресурсів. Отже, розгляд фінансово-кредитної складової функціонування туристично-рекреаційної сфери є важливим у практичному й теоретичному плані.

Фінансово-кредитні аспекти розвитку туристично-рекреаційної сфери постійно знаходяться у фокусі уваги світової та вітчизняної наукової спільноти. Досить ґрунтовним є дослідження А. Кулінської [1] щодо особливостей фінансового механізму в туристичній галузі. С. Захарчук [2] обґрунтовує загальні фінансово-економічні проблеми, що стосуються функціонування туристичної галузі, Ю. Варланов [3] з позиції місцевого рівня досліджує фінансовий механізм розвитку туризму, а Н. Коленда [4] розглядає механізм фінансового забезпечення з точки зору реалізації стратегічного потенціалу рекреаційної системи регіону.

Ряд наукових публікацій стосується фінансування курортно-рекреаційного комплексу як складової сфери туризму, це, зокрема, праці О. Дубовікової [5], Г. Костенко, О. Чайковської [6].

Завдяки тому, що в Україні аналізу туристично-рекреаційної сфери приділяється чимало уваги, в науковій літературі можна знайти відповіді на питання щодо основних тенденцій розвитку, її параметрів (мережа готельно-оздоровчих закладів, туристично-рекреаційна інфраструктура), проблем, які виникають на макро- та регіональному рівнях управління туристично-рекреаційної сфери, обґрунтуванню напрямів удосконалення практики регулювання ринку туристично-оздоровчих послуг населенню тощо.

Однак серед численних публікацій важко виокремити дослідження, які містять оцінку результатів застосування тих макроекономічних моделей регулювання ринку туристично-рекреаційних послуг та їх інституційного забезпечення, які б використовувалися на практиці.

Проте вибір ефективних напрямів та механізмів удосконалення фінансово-кредитного забезпечення розвитку туристично-рекреаційної галузі України в умовах, коли остання є наскрізною складовою економічної системи загалом, неможливий без урахування взаємодії структурних факторів та специфічних інституційних передумов їх використання в ефективній економічній політиці держави.

Метою статті є формулювання ключових аспектів фінансової та кредитної форм відносин у їх поєднанні з тим, щоб на цій основі виявити структурну будову фінансово-кредитного механізму туристично-рекреаційної сфери економіки, що дасть змогу стимулювати суміжні галузі економіки і сприятиме зміцненню авторитету держави на міжнародному рівні.

Для повномірного визначення змісту поняття фінансово-кредитних важелів впливу на розвиток туристично-рекреаційної галузі у діючому загальному фінансово-кредитному механізмі, вивчення їх специфіки, форм і способів застосування важливо систематизувати термінологію, пов'язану з відображенням цього процесу. Таке дослідження не можна проводити без конкретизації сутності таких базових категорій, як "фінанси" та "кредит".

Визначенню суті фінансів присвячена велика кількість статей і монографій зарубіжних та вітчизняних учених. Однак варто зауважити, що представники наукових шкіл розуміють і визначають це поняття по-різному, обґрунтовуючи переважно відмінну його економічну сутність.

У радянські часи особливістю у визначенні категорії "фінанси" була надмірна заполітизованість. Так, автори фінансового словника стверджують, що "...фінанси – це економічна категорія, що відображає економічні відносини в процесі створення і використання фондів грошових коштів. Суть фінансів, сфера охоплених ними товарно-грошових відносин, роль у процесі суспільного виробництва, закономірності розвитку визначені економічним ладом суспільства і класовою природою держави" [7, с. 338].

Обґрунтованими підходами відрізняються праці сучасних науковців, зокрема: О. Василика, Л. Дробозіної, В. Опаріна, С. Юрія та ін. Зокрема, можемо відзначити, що категорію фінансів О. Василик характеризує як економічну категорію, що відображає сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і використанням фондів фінансових ресурсів [8, с.22]. Інший підхід до категорій фінансів у підручнику за редакцією С. Юрія та В. І. Федосова – як об'єктивної економічної категорії, що виражає економічні відносини з приводу розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту [9, 45]. На думку В. Опаріна, фінанси – це сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту, а за певних умов і національного багатства [10, с. 17–18].

А відповідно до поглядів Л. Дробозіної, фінанси – це економічні відносини, зумовлені формуванням, розподілом і використанням централізованих фондів грошових засобів з метою виконання функцій і завдань держави та забезпечення умов розширеного відтворення [11, с. 13].

Відповідно до наведених міркувань можна стверджувати, що економічну категорію “фінанси” доцільно розглядати в поєднанні з економічними відносинами, які характерні для певного, переважаючого способу виробництва з окремими спеціальними розподільчими характеристиками. Істинність цієї тези засвідчує, що фінанси можна тлумачити як сукупність певних економічних відносин розподільчого характеру, які в той самий час є доходами, видатками і кінцевими результатами діяльності підприємницьких структур, держави та фінансових інститутів. Отже, формулюючи нашу позицію з цього приводу, ми спираємося на те, що фінанси можна розглядати як засіб перерозподілу ВВП у процесі розширеного відтворення.

Будучи базовим поняттям у системі економічних відносин ринкової економіки, фінанси визначають і формують певну об'єктивну структуру фінансових відносин. В. Лагутін влучно зазначає, що фінансові відносини – це “частина грошових відносин, яка пов'язана із формуванням, розподілом і використанням грошових коштів з метою забезпечення потреб держави, підприємств (фірм) та домогосподарств (населення). У відтворювальному процесі фінансові відносини виражають насамперед відносини розподілу” [12, с. 5].

На підтвердження висловленого положення відзначимо, що фінансові відносини є доволі складним явищем, яке охоплює всі сфери людської діяльності і визначає взаємозв'язки між суб'єктами ринкової економіки в процесі суспільного відтворення, що потребує використання системного підходу до його вивчення. Складність структури цих відносин передбачає наявність не лише їх суб'єктів, а й об'єктів. Очевидно, що об'єктом, який визначає природу і зміст фінансових відносин як складової частини системи економічних відносин у суспільстві загалом, виступають фінансові ресурси – централізовані й децентралізовані фонди грошових коштів. Суб'єктом вважається певна сукупність фінансових установ, за допомогою яких розподіляються вищезазвані фонди грошових коштів.

Важливою категорією для дослідження ролі фінансово-кредитного механізму з його важелями та інструментами впливу на розвиток туристично-рекреаційної сфери є також “кредит”. Як і у випадку з розумінням сутності фінансів, економічну категорію “кредит” трактують по-різному.

Зокрема, у вітчизняній літературі панує уявлення про сутність кредиту як складової частини тільки фінансових відносин або ж, як зазначають окремі науковці, “кредит є

частиною грошових відносин”, які пов’язані з формуванням і рухом позичкового фонду і зводяться до надання грошових коштів у тимчасове користування на засадах платності, термінованості та повернення [13, с. 86].

Окремі українські науковці формують думку, що кредит є складовою частиною категорії “фінанси” [8; 14], інші – що обидві категорії існують паралельно [15; 16].

М. Барковський вважає, що “функціонування грошей створило базу для виділення кредиту і фінансів у самостійні категорії” [17, с. 28]. З цією тезою погоджується М. Савлук, вважаючи, що “фінанси і кредит функціонують паралельно, на відокремлених економічних сегментах, доповнюючи, а не підміняючи один одного. І навіть у тих випадках, коли фінанси і кредит використовуються на одному і тому ж самому економічному сегменті, вони не знеособлюються, а зберігають свою видову специфіку” [18, с. 62].

Попри те, що існують різноманітні підходи до визначення суті кредиту, можемо зробити загальний висновок та обґрунтувати авторський підхід до систематизації існуючих підходів щодо визначення категорійних понять “фінанси” і “кредит”, який допоможе надалі визначити сутність фінансово-кредитних відносин, а також структурну будову фінансово-кредитного механізму. Отже, маючи спільну економічну сутність, фінанси і кредит відрізняються між собою тільки за ознакою “форма руху”. Для кредиту характерним є процес утворення і використання фондів грошових коштів на умовах гарантованості, термінованості, поворотності і платності. І як виняток виступають кредити надані урядом, які є безпроцентними, а отже – неоплатними і до певної міри – варіативною модифікацією фінансів.

Підсумовуючи розкриття сутнісних питань, можемо констатувати, що за своєю сутністю та механізмом впливу на процес суспільного відтворення кредит є однією з найскладніших економічних категорій. З огляду на це кредит своєю сутністю наповнює певний зміст кредитних відносин. Для повноти дослідження варто також розглянути суть кредитних відносин. Так, на думку О. Дзюблюка, кредитні відносини визначаються як “форма уречевлених відносин, що складаються між учасниками суспільного відтворення з приводу передачі на платній основі грошових або товарних цінностей від одного суб’єкта ринку до іншого в тимчасове користування” [19, с. 57].

Зі свого боку ми пропонуємо трактувати кредитні відносини як сукупність договірних економічних відносин, які виникають у процесі перерозподілу вартості в товарній або грошовій формі між економічними суб’єктами на засадах тимчасового користування, платності з метою досягнення економічного та соціального ефекту.

Зважаючи на аналіз запропонованих вище важливих економічних категорій і понять у межах нашого об’єкта дослідження, вважаємо за доцільне зауважити, що для фінансових і кредитних відносин характерними є як спільні, так і відмінні риси. Це створює можливість для виділення їх об’єктивного і спільного підґрунтя, яким є фінансово-кредитні відносини, що утворюються в результаті перетину фінансових та кредитних відносин.

Однак визначення поняття фінансово-кредитних відносин у науковій літературі або відсутнє, або викладається непослідовно, а обґрунтування його складових має дискусійний характер. Незаперечним є твердження про те, що фінансово-кредитні відносини стали базовим типом зв’язків між економічними суб’єктами з приводу кредиту.

Розкривши попередньо зміст понять “фінансові відносини” та “кредитні відносини”, можемо синтезувати дефініцію “фінансово-кредитні відносини”. За нашими міркуваннями, фінансово-кредитні відносини – це сукупність економічних відносин, які відбуваються між економічними суб’єктами в процесі формування, використання

та перерозподілу вартості на засадах повернення, платності з метою реалізації інтересів юридичних і фізичних осіб та забезпечення суспільного відтворення. Зауважимо, що фінансово-кредитні відносини є органічною складовою ринкової економіки, в межах якої покликані забезпечити цілеспрямований рух грошових коштів у ті сфери економічної діяльності, де вони можуть бути ефективно використані. Їхнім призначенням в економіці ринкового типу є забезпечення необхідних передумов для здійснення процесу формування, розподілу і перерозподілу, використання відповідних фондів грошових коштів із метою суспільного відтворення та забезпечення добробуту населення. З огляду на ці аргументи роль фінансово-кредитних відносин виявляється в регуляції, тобто оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Фінансова та кредитна форми перерозподілу ВВП є завершальним етапом, який охоплює виробничу і невиробничу сфери економіки, галузі та регіони, впливаючи на розвиток структури економіки і формування важливих пропорцій в економічній системі: співвідношення між нагромадженням та споживанням.

Зауважимо, що забезпечення сталого економічного зростання України – одне з найважливіших завдань економічної політики держави в ринкових умовах, чого неможливо досягнути без чіткої та ефективної організації фінансово-кредитних відносин, через які створюється сприятливе економічне середовище для реалізації процесу “заощадження – інвестиції” відповідно до інтересів усіх його учасників. З огляду на ці обставини ефективне функціонування та розвиток фінансово-кредитних відносин є надзвичайно важливим в умовах нестачі або відсутності грошових ресурсів в одних економічних суб’єктів та їх наявності в інших.

Іншою базовою категорією, яка допоможе розкрити сутність фінансово-кредитного регулювання розвитку туристично-рекреаційної галузі крізь призму ланок і сфер національної фінансової та кредитної систем, є “фінансово-кредитний механізм”. Так, багато вітчизняних і зарубіжних науковців, досліджуючи фінансово-економічні проблеми розвитку туристичної галузі, часто вживають визначення “фінансовий механізм”, вважаючи цей термін дещо ширшим, ніж “фінансово-кредитний механізм”, і включає в себе останній. При цьому свою позицію вони обґрунтовують тим, що центральною та базовою ланкою фінансово-кредитного механізму є кредитна система, представлена сукупністю банківських і небанківських кредитних установ. Тому якщо винятково робити акцент на регулятивній функції управління кредитними установами, то звужується спектр форм, методів та інструментів регулювання іншими фінансовими установами. Зрештою, в економічній літературі достатньо широко вживається поняття з ключовим терміном “механізм”: господарський механізм, фінансовий чи кредитний механізм, механізм фінансування тощо. Однак хоча в окремих наукових працях зроблено спробу оцінити взаємозв’язок між цими поняттями [20], чіткого розмежування їх змісту досі не проведено. У тлумачних словниках під поняттям “механізм” розуміють внутрішню будову, систему чого-небудь, а також метод, спосіб.

Вагомий внесок у дослідження особливостей фінансово-кредитного механізму зробили О. Ковалюк, В. Сенчагов, С. Львовичкін, В. Опарін, С. Онишко, М. Крупка та інші відомі науковці. Зокрема, О. Ковалюк відзначає, що він “...є системою фінансових норм, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного забезпечення фінансовою політикою на мікро-, макрорівні” [21, с. 27]. В. Сенчагов до фінансово-кредитного механізму включає такі складові: фінансово-кредитне планування, фінансово-кредитні важелі та необхідне правове забезпечення [22, с. 215].

У своїх дослідженнях С. Львовчкін визначає фінансово-кредитний механізм як сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, систему фінансових індикаторів та фінансових інструментів його оцінки [23, с. 26]. Цієї позиції дотримується В. Опарін, який представляє його як “сукупність методів і форм, інструментів та важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства” [10, с. 18].

Комплексністю вирізняється підхід С. Онишко, яка внутрішню структуру фінансово-кредитного механізму розглядає як сукупність “взаємопов’язаних і взаємодіючих методів та об’єднаних за цільовою спрямованістю елементів”. На її погляд, він є “складовою частиною загальної системи управління економікою... та ...динамічно розвивається під дією специфічних факторів; комплексне призначення ... полягає у виконанні завдань, визначених економічною стратегією; основне призначення структурних елементів... це формування, розподіл та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб держави, суб’єктів господарювання та населення” [24, с. 434].

Зважаючи на наведені міркування, можна стверджувати, що за економічною сутністю фінансово-кредитний механізм являє собою складну систему взаємопов’язаних фінансових методів, які здійснюють безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток суспільства, та фінансових важелів й інструментів, які сприяють можливості кількісної та якісної оцінки ефективності забезпечення такого впливу. Серцевиною фінансово-кредитного механізму є фінансово-кредитне забезпечення.

Незважаючи на наявність багатьох позицій щодо трактування суті і призначення фінансово-кредитного механізму, в науковій літературі сформувався достатньо узгоджений підхід до виокремлення основних його методологічних засад:

- основним призначенням фінансово-кредитного механізму є реалізація фінансово-кредитних відносин, які набувають певної спрямованості та цільових орієнтирів у зв’язку з функціонуванням останнього;
- фінансово-кредитний механізм включає в себе дії суб’єктів управління в особі держави та її органів, які через фінансові, організаційні й управлінські методи та важелі впливають на реалізацію фінансово-кредитних відносин;
- фінансово-кредитний механізм не є статичним, а постійно розвивається, пройшовши ряд стадій від простої функціональної до складної управлінської системи;
- ефективне функціонування фінансово-кредитного механізму, який підпорядковує інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежить від повноти забезпечення економічних інтересів суб’єктів фінансово-кредитних відносин;
- забезпечуючи перебіг процесу реалізації фінансово-кредитних відносин між економічними суб’єктами, цей механізм охоплює і регулятивні дії, спрямовані на його адаптацію до швидкозмінної економічної ситуації.

Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати про складну природу фінансово-кредитного механізму, цілісність якого виявляється лише за взаємодії її елементів. Внаслідок взаємодії елементів фінансово-кредитного механізму з’являються нові якості, яких не можна отримати простою сукупністю окремих його елементів. Тому метою функціонування фінансово-кредитного механізму вважається вплив через практичну реалізацію функцій фінансів і кредиту на діяльність економічних суб’єктів, функціонування економіки країни загалом, сприяючи при цьому розширеному суспільному відтворенню відповідно до дії економічних законів. Призначення фінансово-кредитного механізму полягає в тому, що за його участі забезпечується

використання фінансів і кредиту як економічних категорій, реалізуються на практиці їхні функції та роль, виникають різного роду фінансово-кредитні відносини, а також здійснюються функції економічних суб'єктів.

Щодо фінансово-кредитного механізму економічного розвитку туристично-рекреаційної сфери можемо запропонувати таку його структуру, яка охоплюватиме три рівні: методи, інструменти і важелі, які в сукупності забезпечують функціонування фінансово-кредитної системи (рис. 1.1). Наведена структура цього фінансово-кредитного механізму являє собою взаємопов'язану сукупність фінансового, інформаційного, інституційного та нормативно-правового забезпечення і дає змогу системно підходити до вирішення питань його ефективного функціонування.

У запропонованій нами схемі центральне місце відведено фінансовому забезпеченню як сукупності фінансово-кредитних важелів, фінансово-кредитних інструментів та форм фінансування. Вважаємо, що успішне функціонування схеми взаємодії елементів фінансово-кредитного механізму економічного розвитку туристично-рекреаційної сфери залежатиме від правильного вибору спектра фінансово-кредитних методів, ефективного застосування форм, способів і джерел фінансування.

З огляду на ці аргументи охарактеризуємо фінансово-кредитні методи, інструменти та важелі.

Фінансово-кредитні методи є засобами впливу фінансово-кредитних відносин на економічний розвиток держави загалом та галузей і сфер її економіки. До них ми відносимо такі елементи, як фінансове планування і прогнозування, ціноутворення, оподаткування, інвестування, фінансування, страхування, фінансово-кредитне стимулювання, кредитування та фінансовий контроль.

Фінансово-кредитні інструменти – це засоби, які використовують для виконання завдань, передбачених фінансово-кредитною політикою. Вони вказують на економічний зміст окремої сукупності фінансово-кредитних відносин. До них слід віднести бюджет, податки і збори, фінансові ресурси, стимули, санкції, кредитні форми фінансового контролю та види фінансового планування. Фінансово-кредитні інструменти перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Кожен інструмент виконує певну функцію і має об'єктивні межі застосування. Важливо зазначити, що розширення дії одних інструментів за рахунок обмеження дії інших може призвести до негативного впливу на функціонування фінансово-кредитного механізму загалом.

Фінансово-кредитні важелі діють у межах відповідних інструментів. За їх допомогою здійснюється стимулювання або обмеження діяльності у сфері фінансово-кредитних відносин. До них належать деякі види бюджетів і фінансових планів економічних суб'єктів, прями й опосередковані заходи державного впливу на фінансову діяльність економічних суб'єктів, ставки податків, кредитні ставки тощо. Саме важелі впливають зі змісту конкретних інструментів і конкретизують їх функціонування та дію у фінансово-кредитному механізмі.

На підтвердження наведених принципів відзначимо, що саме фінансово-кредитний механізм призначений для реалізації фінансово-кредитної політики, яка знаходить своє втілення у концепціях, стратегіях та програмах соціально-економічного розвитку з позицій їх забезпечення необхідними обсягами фінансових і кредитних ресурсів. Щодо фінансового забезпечення, то при реалізації фінансово-кредитної політики воно здійснюється за допомогою фінансових інструментів, які мають свої важелі впливу. Фінансові інструменти поділяються на елементи первинного впливу, які діють у процесі вилучення частини доходів (податки, внески, відрахування), та на елементи вторинного

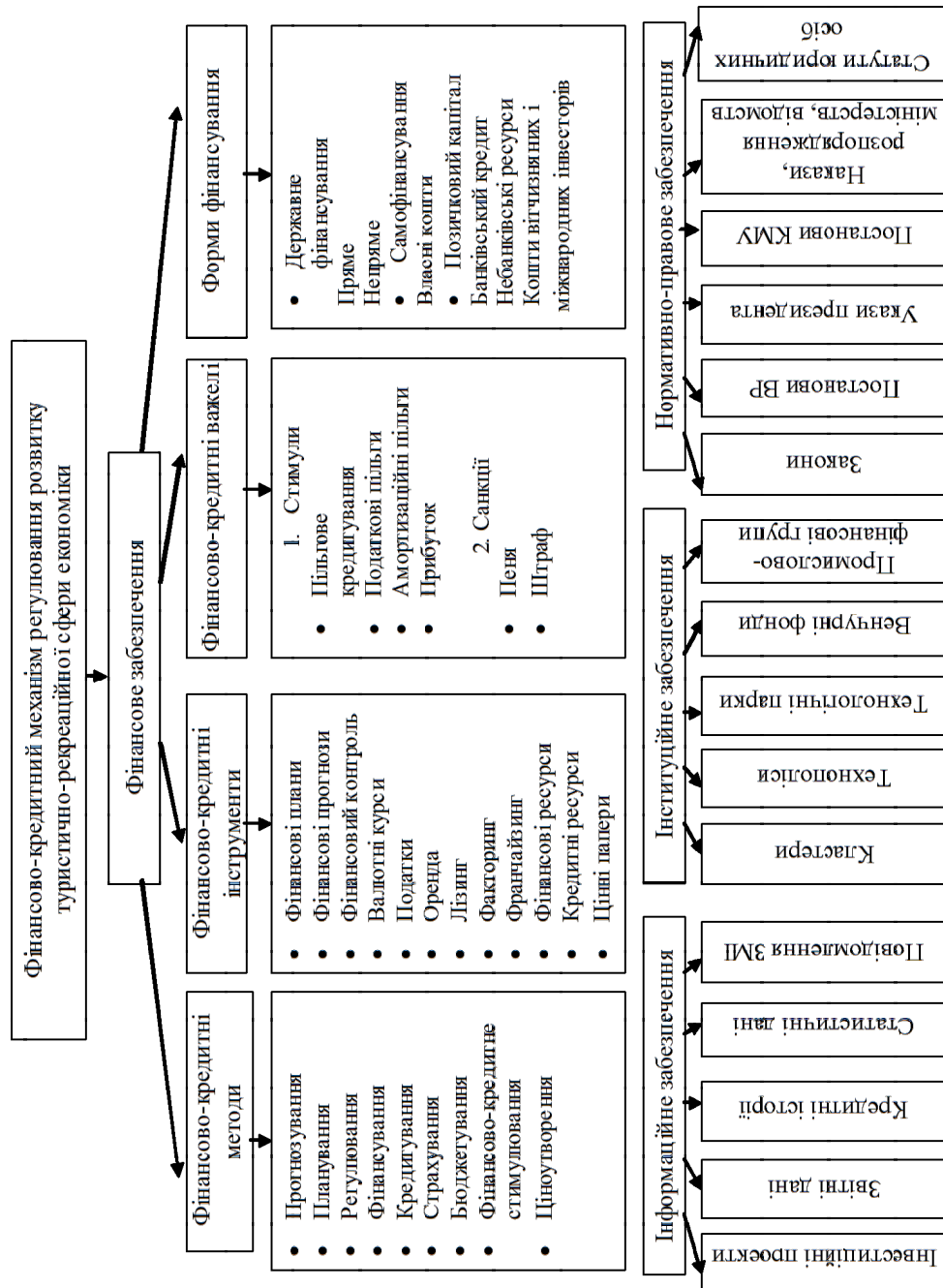

Рис. 1.1. Структура фінансово-кредитного механізму регулювання розвитку туристично-рекреаційної сфери економіки

впливу, що діють шляхом збільшення доходів (банківські позички, бюджетні субсидії). Дія фінансових інструментів може здійснюватися як на основі загального підходу, характерного для всіх суб'єктів фінансових відносин (єдиний рівень оподаткування, кредитування, фінансування), так і на основі селективного підходу – диференційований підхід. За цих умов важелі визначають характер дії фінансових інструментів і коригують цю дію. Звідси, важелі впливу поділяються за напрямом дії на стимули й санкції, а за видами – на норми та нормативи, умови і принципи формування доходів, нагромаджень та фондів; умови і принципи фінансування й кредитування.

На наше переконання, важіль треба розуміти як засіб зміни економічного стану об'єкта, здійснення повороту в економіці. У кредитних відносинах дія кредитного важеля полягає у впливі на обсяги позикового капіталу, що надаються суб'єктам господарювання, а також впливу на джерела, умови, напрями його використання та форми передачі. З огляду на це кредитний важіль потрібно розуміти як вираження економічних взаємовідносин, закріплених у нормативно-правових актах і направлених на стимулювання економічних агентів. На відміну від поняття кредиту, кредитний важіль є насамперед інструментом впливу на певний процес чи об'єкт застосування (у нашому дослідженні – це надання туристично-оздоровчих послуг) для досягнення певного результату. Окремі українські науковці вважають під кредитним важелем певну сукупність прийомів та методів впливу суб'єктів кредитних відносин на стан економічної активності суспільства через зміну обсягів вартості, що передається у тимчасове користування у грошовій і матеріальній формі, а також зміну джерел, умов, напрямів та форм передачі позиченої вартості [25, с. 25–26].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що проблема фінансового забезпечення туристичної галузі є особливо актуальною, оскільки розвиток туризму стимулює інші галузі економіки і сприяє авторитету держави на міжнародному рівні. А отже, враховуючи, що, з одного боку, туризм є складною системою, яка залучає до свого функціонування велику кількість суміжних галузей, а з іншого – характерна пріоритетність його розвитку для економіки країни, постає важливість для України створення обґрунтованого фінансово-кредитного механізму забезпечення подальшого його розвитку.

Перспективи подальших досліджень даної проблематики доцільно пов'язати з розробкою чіткого механізму державного фінансового забезпечення, визначенням оптимального співвідношення та пошуком альтернативних фінансових ресурсів для туристично-рекреаційної сфери, а також формуванням умов щодо стимулювання залучення інвестицій.

Література

1. Кулінська А. *Особливості фінансового механізму державного управління суб'єктами невиробничої сфери (на практиці туристичної галузі України) / А. Кулінська // Ефективність державного управління. – 2009. – Вип. 18/19. – С. 468–476.*
2. Захарчук С. *Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі [Електронний ресурс] / С. Захарчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – М. 1 (3). – Режим доступу : <http://www.mbu.gov.ua>.*
3. Варланов Ю. *Фінансово-економічний механізм та інструменти політики розвитку туризму в Україні / Ю. Варланов // Наукові праці ЧДУ ім. П. Могили. – 2005. – Т. 38, вип. 25. – С. 76–85.*
4. Коленда Н. *Фінансовий механізм забезпечення реалізації стратегічного потенціалу рекреаційної системи регіону / Н. Коленда // Актуальні проблеми*

- розвитку економіки регіону / за ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2008. – Вип. IV, т. 2. – С. 274–282.
5. Дубовікова О. Система фінансування курортно-рекреаційного комплексу / О. Дубовікова // *Економіка Криму*. – 2009. – М.28. – С. 36–39.
  6. Чайковська О. Фінансові умови розвитку санаторно-курортних закладів / О. Чайковська, Г. Костенко // *Торгівля і ринок України*: – 2009. – Вип. 28, т. 3. – С. 320–325.
  7. *Финансово-кредитный словарь*. – М. *Финансы и статистика*, 1984. – 1642 с.
  8. Василик О. Д. *Теорія фінансів* : підруч. / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
  9. *Фінанси* : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання. – 2008. – 611 с.
  10. Опарін В. М. *Фінанси (агальна теорія)* : навч. посіб. / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
  11. *Финансы* : учеб. для вузов / под ред. проф. Л. А. Дробозиной. – М. : *Финансы* : ЮНИТИ, 1999. – 475 с.
  12. Лагутін В. Д. *Кредитування. Теорія і практика* / В. Д. Лагутін. – К. : Знання, 2002. – 215 с.
  13. Крупка М. І. *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки* / М. І. Крупка // *Фінанси України*. – 2001. – № 11. – С. 86–98.
  14. Кириленко О. П. *Фінанси* / О. П. Кириленко. – Тернопіль : *Екон. думка*, 1999. – 162 с.
  15. Крупка М. І. *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України* / М. І. Крупка. – Львів : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – 608 с.
  16. *Финансы* / под ред. А. М. Ковалевой. – М. : *Финансы и статистика*, 2000. – 321 с.
  17. Барковский Н. Д. *Проблемы кредита и денежного оборота в условиях развитого социализма* / Н. Д. Барковский. – М. : *Финансы*, 1976. – 215 с.
  18. *Гроші та кредит* : підруч. / за ред. М. І. Савчука. – К. : КНЕУ, 2003. – 602 с.
  19. Дзюблюк О. В. *Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки* / О. В. Дзюблюк. – К. : Поліграф-книга, 2000. – 512 с.
  20. Дем'янишин В. Г. *Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України* : моногр. / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
  21. Ковалюк О. *Фінансовий механізм як економічна категорія* / О. Ковалюк // *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. – 2001. – № 4. – С. 26–31.
  22. Сенчагов В. К. *Финансовый механизм и его роль в повышении эффективности производства* / В. К. Сенчагов. – М. : *Финансы*, 1979. – С. 215.
  23. Львовчкін С. В. *Фінансовий механізм макроекономічного регулювання* / С. В. Львовчкін // *Фінанси України*. – 2000. – №12. – С. 26.
  24. Онишко С. В. *Фінансове забезпечення інноваційного розвитку* : моногр. / С. В. Онишко. – Ірпінь : Нац. Акад. ДПС України, 2004. – С. 434.
  25. Дзюблюк О. В. *Кредитні важелі стимулювання економічного розвитку* : моногр. / О. В. Дзюблюк, Г. М. Забчук. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 184 с.
- Редакція отримала матеріал 20 березня 2013 р.